

>> **AF TINE RUSSOTTI**

Læsekonsulent på Center for Specialundervisning i Slagelse. Tidligere lærer og læsevejleder på Skælskør Skole.

Tine Russotti
CSU
Norgesvej 14,
4200 Slagelse.
Tlf.: 5156 3682.
E-mail: tr@csu-slagelse.dk

SKRU OP FOR MULIGHEDERNE

Læsning og skrivning er et værktøj til at tilegne sig viden og at kunne kommunikere denne viden videre i skriftlig form. Når læse/skriveudviklingen hos eleverne ikke følger den vante gang, må vi søge andre veje for at sikre, at elever med læse/skrivevanskeligheder får mulighed for at deltage i undervisningen på lige fod med deres kammerater. It-hjælpe midler er netop det værktøj, der sikrer, at skolegangen for disse elever bliver en succes.

I mit arbejde som lærer og læsevejleder på Skælskør Skole var jeg med i et team, hvor vi to gange om året modtog eksterne elever med læsevanskeligheder fra forskellige skoler i kommunen til et intensivt kursus i brug af it-hjælpe midler.

Vores målsætning var, at disse elever skulle gå ud ad døren så selvhjulpne i forhold til deres it-hjælpe midler, som det var muligt.

År 10.000 f.Kr.

Hvad sidder du dér og nørkler med, knægt?

Se, far ...jeg har fundet en sten, jeg kan tegne på og tage med mig og vise til de andre.

Hmmmm...Så glemmer du jo helt at tegne på væggen ... Hvorfor er den pludselig ikke god nok længere? Alt det nymodens pjat, de finder på!

Vi valgte helt bevidst *ikke* at fokusere på dét, eleverne *ikke* kunne, nemlig afkode og stave, men på det, de kunne: skriftlig formulering, grammatik, morfologi, læseforståelse og læsestrategier.

Og effekten var stor. De elever, vi havde i kursus, udviklede sig meget, både på de målbare og de ikke-målbare parametre. Vi lavede før- og eftertest, som

viste stor fremgang i stavning og skriftsproglig fremstilling, og både forældre, hjemlærere og vi kunne mærke en fremgang i selvværd og skolelyst.

Når eleverne vendte tilbage til deres egne skoler, var der desværre eksempler på, at elevernes nyerhvervede læsekompetencer gik i glemmebogen. Det er jo med læsekompetencer som med alt andet: Bruges de ikke dagligt, er det svært at holde dem ved lige, blive bedre og udvikle dem.

Når vi som lærere skal undervise i en almindelig klasse, finders der et utal af dagsordner, som skal holdes, og det er et stort løft, der skal til, hvis vi skal implementere it-hjælpe midler til *én* elev i vores daglige undervisning.

– Hvordan kan vi angribe denne udfordring?

Min påstand er, at alle elever vil profitere af at benytte disse it-hjælpe midler. Hvorfor ikke integrere it-hjælpe midler til alle elever i undervisningen?

Afkodning x Forståelse = Læsning
Stavning x Forståelse = Formidling

Problemstillingen tager måske overraskende nok sit afsæt i matematikken. Vi ved alle, hvad der sker, når vi ganger noget med nul. Vi får et stort rundt nul på den anden side af lighedstegnet.

Det, vi som undervisere ser hos elever med vanskeligheder i læsning og skrivning, er, at deres afkodning er så dårlig, at deres forståelse af det, de læser, ofte er tæt på nul.

**>> Målet er det samme:
Vi vil have kompetente læsere!!**

**>> Det er et stort løft, der skal til, hvis
vi skal implementere it-hjælpe-
midler til én elev i vores daglige
undervisning.**

Der er flere metoder til at lære vores elever at afkode. Undervisning i folkeskolen tager heldigvis efterhånden de fleste steder sit udgangspunkt i »børnestavning«, hvor målsætningen er at få gang i både læse- og skriveprocessen. En god spiral, hvor netop læsning og skrivning går hånd i hånd:

- ▣▣▣▣ jo mere eleverne skriver
- ▣▣▣▣ jo flere ord kan de læse
- ▣▣▣▣ og jo flere ord de ser, når de læser,
- ▣▣▣▣ jo flere staveregler får de kendskab til
- ▣▣▣▣ jo mere skriver eleverne ▣▣▣▣

Og hermed bider processen sig selv i halen.

Langt de fleste elever udvikler herefter det overskud, der skal til for at kunne komme videre i læse/skriveprocessen, og opbygger kendskab til staveregler og en sproglig sikkerhed, der gør dem til kompetente læsere og skribenter. Et eksemplarisk eksempel.

Men hvad gør vi ved dem, der ikke kommer ind i denne positive spiral? Hvordan får vi dem gjort til kompetente og trygge brugere af skriftsproget?

Når vi taler afkodning af skriftsprog, ligger der en traditionsbundet holdning om, at dette bør ske med øjnene, men hvorfor egentlig? Hvem vil påstå, at der, når blinde læser punktskrift, ikke foregår en afkodning? Min påstand er, at en afkodning er lige så reel, hvis den foregår med ørerne.

I mit nuværende arbejde som læsekonsulent for voksne med læsevanskeligheder er læse/skrivestøttende it-hjælpe midler i fokus. Vi underviser i brugen af oplæsningsprogrammer, ordforslagsprogrammer og indscanning af tekster, så kursisterne har en mulighed for, på lige fod med resten af befolkningen, at kunne klare hverdagen i denne vores så skriftsproglige verden. Og ofte hører jeg kursisterne sige: »Havde vi dog bare haft de muligheder, dengang jeg gik i skole.«

Nu har vi dem så – mulighederne! Hvordan får vi så disse programmer integreret i vores undervisning?

Hvordan sikrer vi succes?

En undervisers hverdag er travl. Dagsordnerne i en klasse hænger som perler på en snor, og det er derfor vigtigt, at alle lærere omkring en klasse er indstillet på at tage et ansvar for, at undervisningen foregår med hjælpemidlerne som et naturligt værktøj.

Dette kræver, at alle lærere omkring en klasse har kendskab til it-hjælpe midlerne, og hvordan de fungerer og indstilles, hvis der opstår tekniske problemer. Det kræver også, at alle lærere har kendskab til, hvor man kan finde undervisningsmaterialet elektronisk, så al litteratur kan læses med ørerne.

Jeg oplevede i mit møde med elevernes klasse-lærere, at de stod meget alene med opgaven. At et helt lærerteam tager ansvaret, letter presset på klasse-læreren. Men det tager tid, og ledelsen bør være en meget synlig medspiller i dette team.

Hvad er det, de kompenserende it-hjælpe midler kan?

Herhjemme har vi flere forskere (Elbro, Frost m.fl.), som hver især har deres bud på den bedste måde at få gang i en progressiv læseudvikling. Målet er det samme: Vi vil have kompetente læsere!!

>> Nu har vi dem så – mulighederne! Hvordan får vi så disse programmer integreret i vores undervisning?

Her ses et udsnit af folkeskolelovens formålsparagraf:

»§ 1. Folkeskolen skal ... give eleverne kundskaber og færdigheder, der: forbereder dem til videre uddannelse og giver dem lyst til at lære mere ... og fremmer den enkelte elevs alsidige udvikling.
Stk. 2. Folkeskolen skal udvikle **arbejdsmetoder** og skabe rammer for oplevelse, fordybelse og virkelyst, så eleverne udvikler erkendelse og fantasi og får tillid til egne muligheder og baggrund for at tage stilling og handle.«

I forhold til denne artikels fokusområde hæfter jeg mig især ved »udvikle arbejdsmetoder«. Jeg mener, at alle elever vil profitere af it-kompenserende hjælpemidler. Jeg ser en fantastisk chance for at implementere disse værktøjer som en helt naturlig del af den almen undervisning. Med det ser jeg en stor mulighed for at optimere undervisningen og dermed at opnå en sikker læse/skriveudvikling hos alle elever.

- Alle benytter disse redskaber og profiterer af dem. Hermed sikrer vi, at alle elever inkluderes. Det opfattes ikke som anderledes at benytte hjælpemidler i læse/skriveprocessen.
- Alle kan få deres egne tekster læst højt og dermed benytte dette som en slags første respons i en skriveproces.
- Alle får set rigtige stavemåder på ord mange gange, hvilket gør, at de hurtigt får kendskab til stave regler og dermed gør disse til deres egne.
- Alle elever har lige muligheder for at deltage i litteraturundervisning, da alle har lige mulighed for at afkode og dermed forstå tekster, der arbejdes med i klassen.
- Alle får oparbejdet gode arbejdsmetoder til at til egne sig stof i de fag, der forudsætter læsning for at få forståelse for fagets indhold.

- De elever, der følger den naturlige læseudvikling, vil selv kunne vælge til og fra i brugen af it-hjælpemidler, og elever, der har behov for de kompenserende it-hjælpemidler, vil fortsat benytte dem.

Hvad kan it-hjælpemidler gøre for læse/skriveudviklingen?

Med it-hjælpemidler har vi en unik chance for virkelig at gå ind og kompensere for elevernes basale vanskeligheder med læsning (afkodning) og skrivning (stavning), så de kan flytte fokus fra det, de ikke kan, til det, de kan. Det vil sige, at eleverne i stedet for at sidde fast i de første trin i læse/skriveudviklingen nu får mulighed for at gå videre og få de næste trin med også.

På Center for Specialundervisning ser vi ofte voksne, der aldrig har fået lært grammatik mv., fordi de har brugt al deres energi på stavning, eller ikke har forstået noget af det, de har læst, fordi de har brugt al energien på afkodningen.

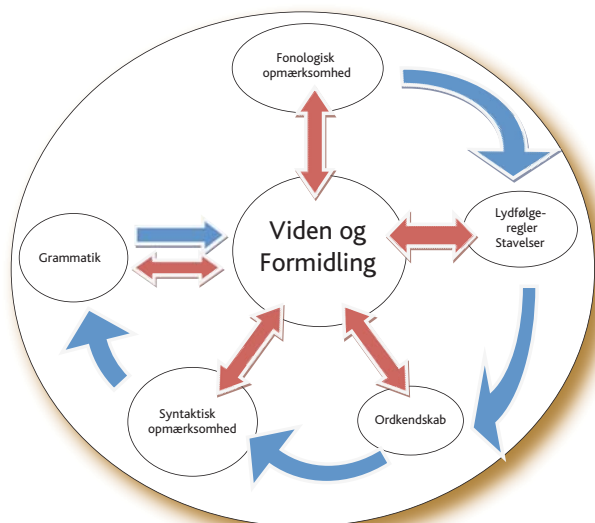
Jeg mener ikke, at it-hjælpemidlerne er en erstatning for undervisning i de basale forudsætninger for elevernes læse/skriveudvikling. It-hjælpemidlerne er et værktøj til at opnå viden gennem læsning og at kunne formidle et budskab gennem skrivning. Den fonologiske opmærksomhed er stadig en forudsætning for overhovedet at kunne benytte ordforslagsprogrammer (læs bl.a. »Fokusskift i ordblindundervisning« af Natasha Epstein, *Dansk Audiologopædi*, nr. 1/2010).

Meget specialundervisning af elever med læse/skrivevanskeligheder er foregået som en sekventiel undervisning i fonologisk opmærksomhed. Elever med problematikker i netop disse forudsætninger har svært ved at udnytte denne løsevne undervisning, da de på grund af deres manglende forudsætninger ikke har noget at hænge den op på.

I mit arbejde oplever jeg, at når jeg sætter denne fonologiske opmærksomhedstræning ind i en kontekst omkring elevernes eget skriftsproglige arbejde, giver det dem en større forståelse for brugbarheden, og dermed en større motivation for at lære det.

Mht. skrivning kan eleverne ved hjælp af ordfor-

>> Eleverne er nu i stand til at skrive det, de vil, i stedet for det, de kan.

Figur 1. En forsimplet udgave af en almen skriftsproglig udvikling illustreret med blå pile. De røde pile illustrerer, at vi med it-hjælpemidler ikke stopper vores elever, fordi de ikke magter at komme til næste trin.

slagsprogrammer og oplæsningsprogrammer nu producere en tekst, hvor det vil være oplagt at inddrage undervisningen i fonologisk opmærksomhed.

Jeg oplever, at it-hjælpemidlerne øger elevernes selvværd betydeligt, da de oplever at kunne formidle et skriftligt budskab. Eleverne er nu i stand til at skrive det, de vil, i stedet for det, de kan. Dette giver dem samtidig en mulighed for et langt mere nuanceret skriftsprog, som automatisk vil føre til et mere nuanceret sprog generelt.

Det samme gør sig gældende i forhold til, hvad it-hjælpemidler kan gøre for elevernes læseudvikling. Jo flere ord de møder på deres vej, jo mere nuanceret et sprog har de mulighed for at tilegne sig både mundtligt og skriftsprogligt. Det handler om at gøre ordene til deres egne.

Elever med læsevanskeligheder har i sagens natur aldrig holdt af at læse. Ved at legalisere afkodningen med ørerne giver vi disse elever mulighed for at tilegne sig stof på lige fod med klassekammeraterne, både i forhold til litteraturundervisningen, men også i forhold til folkeskolens andre fag. Dette redskab vil være deres læsekompetence. Denne læsekompetence

giver eleverne mulighed for at frigøre energi til forståelse, til grammatik og til at benytte forskellige læsestrategier. Alt det, de vil få brug for på deres vej til uddannelse.

Med hjælpemidler har eleverne mulighed for at hoppe ud og ind af de forskellige niveauer (jf. figur 1), og eleverne oplever, at de forskellige sekventielle områder, som de før har haft så svært ved, pludselig giver mening at arbejde med i den store sammenhæng.

Afkodning x Forståelse = Læsning
Stavning x Forståelse = Formidling

Ved at acceptere afkodning med ørerne og dermed brugen af oplæsningsprogrammer, og ved at give disse elever mulighed for at kunne formidle deres budskab med ordforslagsprogrammer i stedet for at holde dem fast i retstavningen vil jeg mene, at langt flere elever vil kunne gå igennem folkeskolen og opleve, at folkeskolen giver dem »... kundskaber og færdigheder, der forbereder dem til videre uddannelse og giver dem lyst til at lære mere ...« (formålsparagraffen).

Med disse it-hjælpemidler er det min overbevisning, at vi som undervisere kan sørge for, at disse to ligninger for en stor del af vores elever kunne ende med ikke at gå i nul.

Redaktion: Torben Christiansen

